

RHAGFYR 2006

Prosiect NADDION PREN

ar gyfer Gwasarn Da Byw

Arwyn a Wyn Jones
Blaencwm, Llanuwchllyn,
y Bala

Cychwynwyd y Prosiect Naddion Pren ar gyfer Gwasarn Da Byw er mwyn ymchwilio i botensial defnyddio naddion pren yn lle gwellt yn wasarn dan do i ddefaid a gwartheg. O fis Ionawr tan fis Mawrth 2006 cadwyd gwartheg a defaid dan do ar naddion pren mewn tri safle datblygu, sef ADAS Pwllpeiran, IGER Aberystwyth a Choleg Glynllifon. Yn ystod y cyfnod hwn cadwyd grwpiau cyffelyb dan do hefyd ar wellt a gwnaed cymariaethau â'u cymeriant bwyd, cyfraddau twf, glendid ac iechyd. Yn ogystal, aseswyd y gofynion amser a llafur wrth ddefnyddio naddion pren mewn cymhariaeth â gwellt.

Rhan arall o'r prosiect yw penderfynu sut orau i ddefnyddio'r naddion pren ar ôl eu defnyddio'n wasarn. Mae astudiaethau gwrteithio'n cael eu cynnal gan Brifysgol Bangor er mwyn darganfod sut mae naddion pren yn dadelfennu a darganfod gwerth maethol y cynnyrch terfynol. Bydd y prosiect hefyd yn ymchwilio i'r potensial o aildefnyddio'r naddion pren yn wasarn ar ôl iddyn nhw gael eu gwrteithio. Bydd Coleg Glynllifon yn arddangos hyn ym mis Chwefror 2007.

Mae un ar ddeg o ffermydd arddangos wedi cael eu sefydlu ledled Cymru fel bod gan ffermwyr gyfle i weld y prosiect yn lleol. Bydd naill ai gwartheg neu ddefaid yn cael eu cadw dan do ar y ffermydd hyn am gyfnod o rhwng wyth a deng wythnos ar naddion pren ac ar wellt. Asesir iechyd, lles, twf a glendid yr anifeiliaid yn ogystal â'r gwaith sydd ynghlwm

FFEITHIAU AM Y FFERM

- 700 erw - tir mynydd yn bennaf
- 18 o fuchod sugno Duon Cymreig
- 750 o famogiaid Mynydd Cymreig
- Busnes melin lifio

â'r naill system a'r llall. Darperir y costau llawn, oherwydd bydd y gost o ddefnyddio naddion pren yn ystyriaeth bwysig i ffermwyr. Mae Arwyn ac Wyn Jones yn rhan o'r rhwydwaith o ffermydd arddangos ac isod gwelir disgrifiad o'r mentrau fferm a sut mae naddion pren yn rhan o hyn.

Gwartheg

Mae yna 18 o fuchod Duon Cymreig ym Mlaencwm, ac mae'r rhain i gyd yn cael tarw Du Cymreig. Mae'r lloï'n cael eu geni yn ystod misoedd Mawrth ac Ebrill ac yna'n cael eu gwerthu'n stôr yn 14-15 mis oed. Mae'r gwartheg yn ddefnyddiol ar gyfer rheoli'r pori ac yn cael eu cadw ar y mynydd hyd nes cael eu rhoi dan do ddechrau Tachwedd. Yn y gorffennol cafodd y gwartheg wasarn o wellt, ond mae'r posibilrwydd o ddefnyddio naddion pren yn cael ei ystyried oherwydd mae yna gyflenwad o dorion a phren israddol ar gael o'r felin lifio a'r blanhigfa coed meddal.

Defaid

Mae'r ddiadell o famogiaid Mynydd Cymreig yn wyna yn yr awyr agored ym mis Ebrill. Bydd cyfran o'r mamogiaid yn cael hwrdd Mynydd Cymreig er mwyn cynhyrchu anifeiliaid cyfnewid a bydd y gweddill yn cael hwrdd Texel. Yn y gorffennol, cafodd anifeiliaid

cyfnewid nad oedd eu hangen eu bridio a'u gwerthu wedyn yn anifeiliaid bridio, ond y bwriad yw newid y polisi hwn a rhoi'r hwrdd Texel i ragor o famogiaid er mwyn cynhyrchu ŵyn i'w pesgi. Mae'r ŵyn i gyd yn cael eu pesgi ar borfa rhwng mis Awst a mis Rhagfyr.

Y Busnes Melin Lifio

Sefydlwyd y felin lifio yn 1990, ac yn 2003 cafodd Arwyn a Wyn gymhorthdal arallgyfeirio gan Gyswilt Ffermio ar gyfer y sied a'r peiriannau prosesu pren. Mae'r polion ffensio'n cael eu gwneud ar gyfer eu gofynion eu hunain ac mae ganddynt odyn i sychu pren o ansawdd uchel ar gyfer gwaith asiedydd, lloiau a dodrefn. Fe allai'r blanhigfa fach o goed meddal sydd ganddynt ddarparu pren i gynhyrchu gwasarn naddion pren.

Naddion Pren

Yn debyg i lawer o ffermwyr yng Nghymru, mae gwellt yn faich ariannol drom arnynt. Gyda datblygiad y busnes melin lifio, sylweddolodd Arwyn fod yna botensial i gynhyrchu naddion pren ar gyfer gwasarn i'r anifeiliaid a thanwydd i'r system wresogi yn y tŷ. Am fod ganddynt ffynhonnell bren eu hunain, bydd y gost o'i naddu'n allweddol wrth benderfynu a yw naddion pren yn ymarferol fel gwasarn, ynghyd â'r effaith ar y gwartheg.